

Tradiție și inovație în predarea pronumelui **Tradition and innovation in pronoun teaching**

Lecturer PhD, Loredana-Liliana Buzoianu

Facultatea de Litere, Universitatea „Dunărea de Jos” din Galați

Abstract: *This article aims to study the pronouns from the perspective of the correct interpretation of the pronoun or the pronominal adjective technique. In order for the new notions to be thoroughly assimilated, and the lessons to be relaxing and pleasant, it is necessary to use modern means as well as active-participative methods in the teaching-learning process. The basis of this belief was the hypothesis: if different types of items are used and the students are trained through traditional methods combined with modern ones, better school results are obtained compared to those obtained by applying traditional methods for solving a limited number of items.*

Keywords: *grammar, pronouns, pronominal adjective, methods.*

Comunicarea prin limbaj este o realitate fundamentală a condiției umane. Perfecționarea ei, prin dezvoltarea capacității de nuanțare și precizie, reprezintă un continuu efort al omenirii. Pătrunderea în interiorul acestui proces este privilegiul profesorului de română. Descifrarea raportului realitate - gândire – limbă, clarificarea structurilor sale de organizare poate deveni o preocupare captivantă.

Una dintre problemele nu numai interesante, ci și cu o deosebită importanță în practica școlară o reprezintă abordarea pronumelor, identificarea corectă a părții de vorbire: pronume sau adjectiv pronominal. Studiul acestei realități se face la clasa a VII-a și este unul din subiectele mereu prezente în Evaluarea Națională. De aceea, accesibilizarea înțelegerii acestei problematice care conduce în final la o exprimare logică și bine organizată, constituie un obiectiv permanent pentru profesorul de limba română.

Din practica activității școlare constatăm că, în studiul părților de vorbire trebuie să se acorde o mai mare importanță tehnicilor de interpretare corectă, deoarece pornind cu o identificare corectă a părții de vorbire, se poate stabili cu o mai mare ușurință funcția sintactică.

Strategia didactică impune îmbinarea între activitatea profesorului și cea a elevului. Marja de mișcare a profesorului este mult mai mare decât a elevului. Profesorul este nu numai o sursă potențială de informații, ci el conduce și controlează activitatea independentă a elevilor, în timp ce activitatea acestora se poate deplasa de la cea de simplă reproducere până la cea creatoare.

Strategia didactică nu se reduce la o simplă tehnică de lucru, ci îl reprezintă pe profesor, procesul educativ devinind o artă.

De altfel, procesul instructiv-educativ reprezintă o activitate complexă, constituită dintr-o continuă împletire de acțiuni de predare și acțiuni de învățare.

Example: cunoașterea definiției unei noțiuni este demonstrată de utilizarea noțiunii în contexte noi, înțelegerea unui fenomen este demonstrată de identificarea unor aplicații practice ale acestuia, înțelegerea sau, dimpotrivă, confuziile, nedumeririle pot fi sesizate grație comunicării nonverbale ș.a.m.d.

În accepțiune modernă, metodele de învățământ reprezintă modalități de acțiune, instrumente cu ajutorul cărora elevii, sub îndrumarea profesorului sau în mod independent, își însușesc cunoștințe, își formează și dezvoltă priceperi și deprinderi intelectuale și practice, aptitudini, atitudini.

Înțeleasă ca plan de acțiune, metoda didactică reprezintă o succesiune de operații realizate în vederea atingerii unui scop, un instrument de lucru în activitatea de cunoaștere, de formare și dezvoltare a abilităților.

În didactica modernă, metoda de învățământ este înțeleasă ca un anumit mod de a proceda, care tinde să plaseze elevul într-o situație de învățare, mai mult sau mai puțin dirijată, care să se apropie până la identificare cu una de cercetare științifică, de urmărire și descoperire a adevărului și de legare a lui de aspectele practice ale vieții.

A. Dancsuly, M. Ionescu, I. Radu și D. Salade propun următoarea clasificare a metodelor de învățământ: expunerea sistematică a cunoștințelor, conversația, problematizarea (învățarea prin probleme, instruirea problematizată), modelarea, demonstrația, experimentul, exercițiul, metoda activității pe grupe,

metoda activității independente, instruirea programată, metode de verificare și evaluare. Acestea se încadrează la metodele tradiționale.

Dezvoltând sistemele de metode prefigurate de J. Piaget și W. Okon, I. Cerghit distinge trei mari categorii de metode, și anume:

- I. metode de comunicare și dobândire a valorilor social-culturale;
- II. metode de explorare sistematică a realității obiective;
- III. metode fundamentate pe acțiune (practică).

Pentru a stimula elevii, e important a se insera și metode activ-participative: metoda cubului, SINELG, Știu-vreau să știu- am învățat, piramidei, buzz-groups, metoda 6 – 3 – 5, metoda PHILIPS 6 – 6, linia valorilor etc.

În ceea ce privește abordarea pronumelor și adjectivelor pronominale, propun spre reflecție două metode:

1. metoda substituției
2. metoda acordului forțat.

Aceste metode au fost enunțate și în cartea mea din 2006 „*Morfologia limbii române*”, Anton Loredana-Liliana.

În analiză trebuie să avem în vedere dacă forma respectivă este **pronume** sau **adjectiv pronominal**: Pentru asta le explicăm elevilor două noțiuni simple:

- **pronume** - ține locul unui substantiv
- are funcțiile sintactice ale substantivului
- **adjectiv pronominal** – determină un substantiv și se acordă cu el în gen, număr și caz.
- are funcția sintactică de atribut adjectival.

Trebuie să le precizăm elevilor că un pronume poate sta lângă un substantiv, dar, dacă acesta nu se acordă în gen, număr și caz cu substantivul lângă care stă, forma respectivă este **pronume**.

METODE DE INTERPRETARE CORECTĂ: pronume sau adjectiv pronominal.?

METODA I: a substituției.

Pentru început, trebuie să se stabilească forma de caz: N-Ac sau D-G. ?

☐ Dacă forma pronominală se poate înlocui la:

- N-Ac. cu: *băiatul (omul, fata etc.), băieții*.

- G-D. cu: *băiatului (omului, fetei etc) băieților*, atunci este **PRONUME**

☐ Dacă determină și se acordă cu substantivul determinat în gen, nr. și caz este **ADJECTIV PRONOMINAL**.

ex.: 1) Casa **aceasta** este verde.

fem.sg. fem.sg.
N-Ac N-Ac

- **aceasta** are formă de N-Ac. Și o să-l înlocuim cu un substantiv de Nominativ sau Acuzativ, de exemplu cu *băiatul*. Observăm că nu se poate înlocui, pentru că ar suna așa: *Casa (băiatul) este verde*. Așadar, **nu va fi pronume**, deci **aceasta** este **adjectiv pronominal demonstrativ**.

Ex. 2 Hainele **acestuia** sunt ponosite.

fem.sg. masc.sg.
N-Ac G-D

- **acestuia** are formă de caz de G-D. O să-l înlocuim cu substantivul de aceeași formă: *băiatului* : *Hainele (băiatului) sunt ponosite*. Observăm că se poate înlocui cu un substantiv în același caz, deci, este **pronume**, deși determină un substantiv, însă nu se acordă cu el.

Ex3: Cadourile **aceleia** sunt scumpe.

- **aceleia** - are formă de G-D. Se poate înlocui cu subst. *fetei*. (Cadourile *fetei* sunt scumpe). Este deci, **pronume**.

- nu se acordă cu substantivul determinat:

- **cadourile** = gen n., } caz N. **nu este adjectiv pronominal.**

- **aceleia** = gen.f., sg., caz G.

Ex.4: Fetele **acestea** sunt deștepte.

-**acestea**: - are formă de N-Ac. Nu se poate înlocui cu subst. ~~fetele~~ sau ~~florile~~ etc. (Fetele ~~florile~~ sunt deștepte) ☐ **nu este pronume**.

- se acordă cu subst. determinat.:

- **fetele** –gen f.,pl.,caz N } **este adjectiv pronominal demonstrativ**
- **acestea** –gen f., pl., caz N. }

Ex.5: Dorința **mea** e călătoare.

Trebuie să verificăm dacă este pronume sau dacă este adjectiv pronominal.

{
- **mea** = are formă de N-Ac, trebuie să o înlocuim cu *fata*
~~(Dorința *fata* e călătoare.)~~ Nu se poate înlocui deci, este adjectiv pronominal posesiv .
- **mea** = determină obiectul posedat „dorința” cu care se acordă, este deci, djectiv pronominal posesiv (substituie chiar posesorul de pers. I).

Ex.6: Bicicletele **alor mei** sunt noi.

- **alor mei** = formă de G-D se poate înlocui cu *băieților*.

(Cărțile *băieților* sunt noi.) Se poate înlocui, este, deci, **pronume**.

Întotdeauna, când forma pronominală este însoțită de articolul **alor**, este PRONUME.

Ex.7: **A ta** rochiță era mai drăguță.

- **a ta** = are formă de N-Ac, trebuie să o înlocuim cu *fata*. (*Fata* haină era mai drăguță). Nu se poate înlocui este deci, **adjectiv pronominal posesiv**. Ar fi indicat să-i atenționăm pe elevi că formele de D-G sunt precedate de *alor*.

Gramatica de bază a limbii române (GBLR) consideră **al** din *Al meu a luat premiul I*. un pronume semiindependent, iar **meu** va fi adjectiv pronominal care determină pronumele semiindependent și cu care se acordă.

- **a ta** = determină obiectul posedat: *haina* cu care se acordă în gen, număr și caz. Este, sigur, **adjectiv pronominal posesiv**

ex.8: Terenurile **multora** fuseseră inundate.

adj. pron.

-**multora** - are formă de G-D. și îl putem înlocui cu *băieților* (Terenurile *băieților*...)

☐ **pronume nehotărât**.

- nu se acordă cu subst. determinat “terenurilor”:

{
- terenurile = caz N, n., pl.
- multora = caz G, n., pl.}

☐ **Nu este adjectiv pronominal**

ex.9: Le dădusem premii **tuturor** fetelor.

- **tuturor** – are formă de G-D. Încercăm să o înlocuim cu un substantiv (*băieților*) de G-D. (~~Le dădusem premii *băieților/fetelor*~~). Nu poate fi înlocuit. **NU** este, deci, **pronume**.

- se acordă cu subst. determinat “*fetelor*”:

{
- tuturor – caz D, pl.
- fetelor – caz D, pl.
(cui dădusem?)}

☐ **adjectiv pronominal nehotărât**.

ex. 10: Planurile contra **tuturor** animalelor sălbatice au eșuat.

- are formă de G-D. Nu poate fi înlocuită cu subst. *băiatului* (~~Planurile *contra băiatului* animalelor sălbatice au eșuat~~). **Nu** este deci, **pronume**, este **adjectiv pronominal** care se acordă cu substantivul *contra animalelor* (**caz G.**).

METODA a-II-a: a acordului “forțat” sau dirijat

– presupune schimbarea substantivului la un alt număr. Dacă cere acord cu forma pronominală este **adjectiv**, dacă nu cere acord, este **pronume**. Această metodă se pretează doar pronomelor care își schimbă forma în funcție de număr și gen.

ex. sg. Casa aceasta __ pl. Casele acestea	cere acord (se schimbă), deci, este adjectiv .
---	--

ex.2: pl. Casele acelora sg. Casa acelora	nu cere acord, nu se modifică, deci, este pronume .
--	---

Ex 1. Cadourile **aceleia** sunt scumpe.

Încercăm și **METODA a-II-a**:

pl.: Cadourile **aceleia**.

sg.:

Cadoul

nu cere acord ► **pronume**.

aceluia.

Ex.2: Fetele **acestea** sunt deștepte.

pl.: Fetele **acestea**.

☐ cere acord ☐ este **adjectiv pronominal demonstrativ**

sg.: Fata **aceasta**.

Ex.3: Dorința **mea** e călătorească.

pron.

adj. pron.

sg.: Dorința **mea**.

cere acord, este **adjectiv pronominal posesiv**

pl.: Dorințele **mele**.

Se pot folosi atât metoda I, cât și metoda a-II-a discutate la pronumele și adjectivul demonstrativ.

ex. 4: Haina **ta** este nouă.

sg.: Haina **ta**.

cere acord, este

pl.: Hainele **tale**.

adjectiv pronominal posesiv

ex.5: Haina **alor tăi** este nouă.

sg.: Haina **alor tăi**.

nu cere acord, este **pronume**.

pl.: Hainele **alor tăi**.

Față de gramatica tradițională, în GBLR apar mai multe elemente de noutate în ceea ce privește pronumele, atât sub aspectul descrierii, cât și sub cel al analizei și interpretării unor categorii de forme pronominale.

Astfel, dacă în gramatica tradițională sunt inventariate, în general, 9 (uneori 10) categorii de pronume (personal, reflexiv, de întărire, posesiv, demonstrativ, relativ, interogativ, nehotărât și negativ), dintre care unele, în anumite condiții, devin adjective pronominale (toate, mai puțin cele personale și reflexive), în GBLR, pronumele se clasifică, în funcție de categoria persoanei, astfel:

Prin urmare, sub aspectul inventarului, se pot constata următoarele:

- personale: (propriu-zise), de politețe, reflexive (propriu-zise și reciproce), posesive (numai ca adjective pronominale!), de întărire (numai ca adjective pronominale!);
- nepersonale: demonstrative, nehotărâte, negative, interogative, relative, relativ-interogative și relativ-exclamative. Prin urmare, sub aspectul inventarului, se pot constata următoarele:

Pronumele de politețe este tratat ca o categorie aparte de pronume (iar nu subsumat celui personal, ca în gramatica tradițională).

În gramatica actuală pronumele reflexive cunoaște două subclase: reflexiv propriu-zise și reflexiv reciproc (ocurent în construcții reciproce de tipul ei se ceartă, ei se salută, ei își strâng mâna etc.). În timp ce în gramatica tradițională aveau diverse valori (obiectiv, reciproc, dinamic, pasiv, impersonal, eventiv).

Gramatica tradițională încadrează pronumele *dânsul* în clasa pronumelui personal, însă din punct de vedere al gramaticii actuale este considerat pronume de politețe atenuant.

O să mă opresc asupra pronumelui reflexiv, întrucât GBLR prezintă pronumele din altă perspectivă. Pronumele reflexiv are 3 ipostaze în care apare, după GBLR.

1.ocupă o poziție sintactică

-reflexivul este de mai multe tipuri:

a) **reflexiv propriu-zis** (GV)- c.d. (Se admira), c.i. (Îmi impun reguli), c.prep (Se bazează pe sine),

(GAdj) – c.i. (Suferința cauzată sieși), c. prep. (Este sigur pe sine)

b)- **reflexiv posesiv** (GV) C.posesiv (Își lustruiește pantofii), cd (Se spală pe cap. Ac posesiv),
(GN) Posesor (Te sperie frumoasa-ți casă), Complement(Te sperie citirea-ți defectuoasă)

c) **reflexiv factitiv** (GV) c.d. (Se vopsește la coafor), c.i. (Își face părul la coafor)

Când nu ocupă o poziție sintactică și-a pierdut valoarea pronominală:

2. **marcă sintactică** (în structura predicatului)- pasiv (Se citesc lucrările.)

-impersonal (se doarme)

3. **formant reflexiv** (în structura verbelor inerent reflexive): a se bosumfla, a se lamenta, a se văicări; a se cădea, a se cuveni, a se înnopta; a-și bate joc, a-și da seama

În tradiția gramaticală, vb. reflexive erau descrise ca având valori diverse:

- Reflexiv-obiectiv (se îmbracă, se piaptână)
- Reciproc
- Dinamic (se teme, se roagă)
- Pasiv (biletele se vând la casă)
- Impersonal (se poate)
- Eventiv (s-a îmbolnăvit)
- Factitiv (se tunde la coafor)
- Participativ (și-a procurat cărți)
- Posesiv

Altă diferență față de gramatica tradițională este absența reflexivului dintre categoriile de diateză.

Dificultăți:

- Își face unghiile
- Își- reflexiv propriu-zis (c.pos)
- reflexiv factitiv (ci)
- Mă îmbracă- Mă îmbracă.
- Îl ajută. O cheamă

Aspecte normative:

-folosirea cratimei în situația înlănțuirii mai multor forme clitice pronominale (personale, reflexive) amintindu-și-l, uite-ți-o

-De evitat: Ți-ai spălat mașina ta

-Se acceptă: Își vede de treaba sa (structură fixate în limbă)

Pronumele reciproc este o subspecie a reflexivului.

Gramatica tradițională considera reciprocul ca fiind o valoare a reflexivului, mai precis o realizare a reflexivului obiectiv. Specific reciprocului față de reflexive constă în apariția sa într -o **structură reorganizată sintactic**.

Ion îl apără pe Gigi și Gigi îl apără pe Ion.

Ion și Gigi se apără (unul pe altul, între ei, reciproc)

a-și zâmbi (unul altuia)

Reorganizarea sintactică reciprocă presupune:

- Comprimarea propozițiilor coordonate în subiect multiplu
- Apariția pronumelui reciproc identic cu reflexivul
- Dublarea prin locuțiuni pronominale reciproce

Dezambiguizare:

- Prin dublare: locuțiuni, grupuri prepoziționale sau adverbial (ne ajutăm între noi)

reciproc

Dificultăți:

- Ion se bazează pe Gigi și Gigi se bazează pe Ion. Ei se bazează unul pe altul.

Se=nu este pronume reciproc cu funcție sintactică, ci este **formant reflexiv** în structura vb inerent reflexiv a se baza. Pt citire reciprocă , ese nevoie de prezenta locutiunii pron reciproce.

- Ei își corectează temele.

Își=reciproc în dativ, ci

Reflexive în dativ, complement posesiv (temele sale fiecare)

Prescurtări: GN- grup nominal

GV-grup verbal

G.A. -grup adjectival

c.d.-complement direct

c.i- complement indirect

c.pos.-complement posesiv

c. prep. -complement prepozițional

Refrințe bibliografice

***, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române*, ediția a II-a, Academia Română, Editura Univers Enciclopedic, București, 2005 (DOOM 2).

***, *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Univers Enciclopedic Gold, București, 2010 (GBLR).

***, *Gramatica limbii române, vol. I Cuvântul, vol. II Enunțul*, Editura Academiei, București, 2005 (GALR).

***, *Gramatica limbii române, vol. I Morfologia, vol. II Sintaxa*, ediția a II-a revăzută și adăugită, tiraj nou, Editura Academiei, București, 1966 (G.A.).

Academia Republicii Populare Romane, *Gramatica limbii romane*, Vol I, București, Editura: Academiei Republicii Populare Romane, București, 1963.

Anton, Loredana-Liliana, *Morfologia limbii romane*, editura Zigotto, Galați, 2006

Cerghit, Ioan, *Metode de învățământ*, EDP, București, 1997.

Coteanu, Ion, *Gramatica de bază a limbii române*, Editura Garamond, București, 1993.

Dancsuly, A. , Ionescu, M. , Radu, I., Salade, D., *Pedagogie*, E.D.P., București, 1979.

Okon, Wincenty, *Didactica generală*, EDP, București, 1974

Piaget, Jean, *Psihologie și pedagogie*, EDP, București, 1972